

Топорков Дмитро Анатолійович
аспірант Навчально-наукового інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника,
асистент кафедри соціокультурного менеджменту
факультету культури і мистецтв
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Івано-Франківськ/Львів, Україна

КАНОНІЧНА ЦЕРКОВНА ІКОНОГРАФІЯ У НОВИХ ЕСТЕТИЧНИХ ВИМІРАХ

Зважаючи на художньо-образні тенденції в творчій іконописній традиції сучасності (як, зрештою, і в загальній сукупності зображального мистецтва, дотичного до традиційної стильової парадигми), а також керуючись порівняною мірою церковними й мистецькими критеріями приналежності зображень до іконографічного канону, виникає науково-практична потреба в окресленні особливостей естетичних стильових процесів в іконографії, що мають перспективно-ретроспективну природу і певний динамічний характер свого розвитку.

Актуальність цієї проблематики полягає у якісній мистецтвознавчій оцінці деяких аспектів новітньої естетики, характерної для сучасної церковної іконографії. Це значною мірою підкріплюється потребою в уніфікованому ставленні до нових стильових та канонічних рис в іконографічних творах.

Метою мистецтвознавчої розвідки є виокремлення та опис деяких особливостей іконографічних традицій нової естетики в рамках сучасного українського іконопису, що, в свою чергу, передбачає виконання необхідних *завдань* з аналізу підходів й тлумачень канонічно-стильових відносин, в тому числі ідейно-символьних та наративних.

Основний виклад. У більшості випадків, які однозначно ілюструють прагнення до естетичної досконалості того чи іншого мистецького продукту, що у сучасному розумінні можна сприймати як шедевр, неабияку роль відіграє Фактор домінантного впливу стильової епохи. Цією формуючою функцією наділені як художньо-образні аспекти зображального твору, так і його філософсько-концептуальний зміст [3, с. 255].

Разом з тим, важливим є відокремити арбітражну роль стильової епохи (для зрозумілого й популярного втілення художніх образів) від її безпосередньої мистецької вимірності щодо втілених та відтворених продуктів матеріальної культури (в тому числі щодо новітньої іконографії сакрального мистецтва) [5, с. 183].

В мистецтвознавчих дослідницьких колах загальновідомим та беззаперечним залишається той факт, що іконологія нових, постмодерністських форм естетики, сильно відрізняється від теоретичної іконології традиційних усталених форм попередніх культурно-історичних епох. Її підходи доволі складні, а її прийоми революційні [3, с. 127].

Якщо розглядати сакральні мистецькі твори виключно з цього куту зору, то можна дійти хибного висновку, що сучасні стильові адаптації та апеляції до попередніх форм канонічної іконографії в різних проявах зображального мистецтва є не чим іншим як безпідставною (в стильовій площині) імітацією хтонічних сакральних форм, метою якої є лише статусне відтворення класичних зразків матеріальної культури з ефектом так званого «ореолу легендарності». Цим, звичайно, можна пояснити невиправдану стильову, символічну, нарративну залежність іконографічного канону від авторитетності традиційної парадигми зображень [4, с. 297].

Якщо ж, на противагу вище викладеному, намагатися оперувати аргументами протилежної точки зору, де відтворення древніх хтонічних сакральних форм мистецькими інструментами нової естетики є запорукою

безперервності зображального і богословського канону, то стає незрозумілим й розмитим джерело художньо-образної ініціативності: можна легко розгубитися в причинно-наслідкових зв'язках між символною ідейністю, канонічною наративністю, сюжетною обмеженістю та ступенем відповідної сакралізації самого стилю [2, с. 218].

Колізія в тлумаченні канонічно-стильових відносин, у рамках єдиного (за сюжетом і композицією) церковного твору зображального мистецтва другої половини ХХ – першої чверті ХХІ століття, певним чином вирішується за допомогою переоцінки художньо-філософських цінностей, з неодмінною адаптацією останніх до тенденцій поточної стильової епохи – до мистецької парадигми постмодернізму, зважаючи на сучасний стан речей. Перевагами цього підходу є відкриття широкого спектру пояснень канонічно-стильових відносин в розрізі сучасності. Проте, недоліки таких прийомів полягають у відсутності однозначного пояснення місця і ролі естетики сучасного церковного стилю в загальній розгалуженій системі координат матеріальної та нематеріальної культури [2, с. 314].

Великого значення у розкритті еталонних аспектів новітньої естетики матиме фіксований підхід до окреслення зображального церковного канону не в якості постійно триваючого безперервного мистецько-філософського процесу, а в якості певного результативного етапу стильового та епохального явища духовної культури [1, с. 24].

Висновки. Проаналізувавши та окресливши різні концептуальні підходи щодо особливостей іконографічних традицій нової естетики в рамках сучасного українського іконопису, можна виокремити деякі особливості цього культурно-мистецького процесу і явища. Так як відбулась чергова соціально-суспільна зміна в церковному естетичному середовищі постмодерністської України, втрачають свою значущість і чинність низка загальноприйнятних мистецтвознавчих тлумачень зображальної конфігурації в канонічній

іконографії. Натомість підкреслюється роль характерних ідейних, символічних і наративних мотивів української культурної парадигми попередніх епох в якості формуючого фактору для сучасного іконічного стилю, що певним чином дозволяє уникнути помилкових умовиводів щодо системи загальних мистецьких критеріїв приналежності до універсальної ідентифікації зображального твору в площині нематеріальної культури (духовної складової його сюжетності).

Список використаних джерел

1. Козінчук В. Історія формування канонів іконотворчості. Вісник Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Мистецтвознавство. В. 37. Івано-Франківськ : Фоліант, 2018. С. 23–28
2. Козінчук В. Трансформація іконописної традиції в українському культурному просторі: дис. ... докт. мистецтвозн.: 12.00.01 / Інс-т пробл. сучасн. мист. Нац. акад. мист. України. Київ, 2024. 495 с.
3. Культурологія: енциклопедичний словник. [М. Альчук, Ф. Бацевич, І. Бойко]; за ред. д-ра філос. нуаук, проф. В. Мельника. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 508 с.
4. Степовик Д. Іконологія й іконографія. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. 320 с.
5. Степовик Д. Нова українська ікона ХХ і початку ХХІ століть: Традиційна іконографія та нова стилістика. Львів : Місіонер, 2013. 288 с.

Тормахова Анастасія Миколаївна

кандидат філософських наук, доцент

доцент кафедри етики, естетики та культурології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Anastasiia_tormakhova@knu.ua